

Robert Bąk

Instytut Geografii
Pomorska Akademia Pedagogiczna
Słupsk

WYBRANE ASPEKTY PROBLEMATYKI ZAGROŻENIA NARKOMANIĄ MŁODZIEŻY W SŁUPSKU

Wstęp

O konieczności zapobiegania narkomanii nie trzeba dziś przekonywać. Zwiększające się rozmiary tego zjawiska i obniżanie się wieku inicjacji narkotycznej wskazują, iż ten jeden z przejawów niedostosowania emocjonalnego, psychicznego, społecznego młodego pokolenia w coraz większym stopniu może stać się przeszkodą we właściwym rozwoju młodzieży.

Wielkość narkomanii w Polsce jest tylko szacowana, gdyż większość uzależnionych pozostaje anonimowa, nie zgłasza się na leczenie i nie popada w konflikt z prawem (Pach 1997). Oficjalne rejestry ministerstw, mających w zakresie działania problemy narkomanii, ukazują tylko niewielki wycinek rzeczywistości. Niemniej dane te są podstawą obserwacji trendów rozwojowych (Urban 1995; Andrejew-Frańczek 1993).

Według raportu Instytutu Psychiatrii i Neurologii z 1998 r. od początku lat 90. obserwujemy w naszym kraju znaczny wzrost rozmiarów problemu narkomanii. Szybko rozpowszechniało się eksperymentalne i okazjonalne używanie substancji nielegalnych wśród młodzieży. Zwiększała się podaż narkotyków na nielegalnym rynku i w ślad za tym ich dostępność. Wraz ze wzrostem ilościowym następowały zmiany jakościowe. W Polsce pojawiły się na szerszą skalę nowe, charakterystyczne dla krajów zachodnich substancje i nowe wzory ich używania. Jednocześnie obserwować można zjawisko dyfuzji zainteresowania narkotykami w miejsca, gdzie dotąd nie były one popularne – mniejsze miasta, tereny wiejskie. W nadchodzących latach można się zatem spodziewać dalszego rozpowszechnienia się tego zjawiska w kraju, ale być może o mniejszej dynamice. W połowie lat 90. Polska znacznie zbliżyła się pod tym względem do zachodniej części kontynentu (Sierosławski, Zieliński 2000). Porównanie wyników polskich badań z wynikami z 26 innych krajów europejskich lokuje nasz kraj na średnim poziomie europejskim (Sierosławski 2000).

Z oszacowania liczby narkomanów różnymi metodami wynika, że w Polsce w 1999 r. było 32 000-60 000 narkomanów, tj. osób używających regularnie narkotyków w sposób powodujący poważne problemy (Sierosławski 2000). Zakłada się, że co piąty narkoman się leczy. Według danych statystycznych lecznictwa stacjonarnego rozmiary zjawiska problemowego używania narkotyków, czyli narkomanii, w latach 90. także miały tendencję rosnącą. W latach 1996-1999 tendencja ta potwierdziła się. Szczególnie szybko rosną ostatnio wskaźniki pierwszorazowych zgłoszeń na leczenie, co interpretować można jako sygnał powiększania się liczby narkomanów w populacji. W sumie dane pokazują, że o ile ogólna liczba pacjentów w 1998 r. wzrosła w stosunku do 1990 r. niespełna 2,2 razy, to liczba pacjentów pierwszorazowych zwiększyła się w tym czasie prawie 2,5 raza.

W ogólnopolskim badaniu przeprowadzonym przez CBOS w 1992 r. na próbie uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych 5% badanych przyznało się do używania narkotyków w ciągu ostatniego roku. Badania te były powtarzane przez tę samą placówkę w latach 1994, 1996 i 1999 na takiej samej próbie młodzieży, w sposób zapewniający porównywalność. W 1994 r. do używania narkotyków w ciągu ostatniego roku przyznało się 10% młodzieży (*Młodzież...* 1992, 1994). W badaniach z 1996 r. odnotowano stabilizację trendu (*Młodzież...* 1996). Odsetek okazjonalnych użytkowników (używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy) wyniósł również 10%. Wyniki badania z 1999 r. wykazały powrót trendu wzrostowego (*Młodzież...* 1999; Sierosławski 2000). Rozpowszechnienie okazjonalnego używania wzrosło do 18%. W roku szkolnym 1993/94 w krakowskich szkołach podstawowych 10% badanych, a 20% ze szkół średnich miało kontakt z różnymi środkami narkotyzującymi (Urban 1995).

Wyniki prezentowanych poniżej badań są próbą odpowiedzi na pytanie, na ile zjawisko dyfuzji zainteresowania narkotykami dotyczy młodzieży Słupska.

Material i metoda

Badania prowadzono w 1999 r. na populacji młodzieży ze Słupska. Zrealizowano je metodą sondażu diagnostycznego, techniką ankiety. Porównywano w nich poziom występowania zjawiska zagrożenia narkomanią wśród dziewcząt ($n = 375$, co stanowi ok. 46% ogółu) i chłopców ($n = 443$) ze szkół podstawowych. Wiek respondentów mieścił się w przedziale 14,00-15,99 lat. W analizie statystycznej posłużono się testem chi-kwadrat (χ^2) oraz miernikiem V-Cramera (wskaźnik stopnia zależności). Istotność różnic obliczano wykorzystując test frakcji elementów wyróżnionych (test dla dwóch wskaźników struktury), zwany również testem U. Analizę statystyczną wykonano w Ośrodku Obliczeniowym AWF w Poznaniu.

W badaniach analizowano wiele czynników zagrożenia narkomanią, lecz w niniejszym doniesieniu przedstawiony zostanie jedynie niewielki ich wycinek. Tymi wybranymi aspektami są m.in. uwarunkowania środowiskowe i przyczyny zażywania narkotyków, rodzaje narkotyków, sposoby zdobywania narkotyków, kontynuowanie ich zażywania.

Wnioski z tych badań mogłyby umożliwić ukierunkowanie prewencji antynarkotycznej.

Wyniki badań

1. Uwarunkowania rodzinne

Czynniki środowiskowe mające statystycznie istotne powiązania z zażywaniem narkotyków to przede wszystkim uwarunkowania rodzinne młodego człowieka. Są to: złe stosunki z rodzicami, nieudane małżeństwa rodziców, sytuacja materialna rodziny (w tym kieszonkowe dziecka), status rodziny (zwłaszcza rozbitej) i mogące być konsekwencją wymienionych przyczyn ucieczki z domu (tab. 1).

Tabela 1

Wartości testu χ^2 i wskaźniki stopnia zależności (V) pomiędzy wybranymi czynnikami środowiska rodzinnego a stosowaniem narkotyków

Wybrane parametry środowiska rodzinnego	Wskaźniki	Ogół (n = 818)	Chłopcy (n = 443)	Dziewczęta (n = 375)
Status rodziny	Wartość testu χ^2	13,491 *	19,376**	-
	V-Cramera	0,1284	0,2091	-
Stosunki z rodzicami	Wartość testu χ^2	50,08**	30,039**	20,594**
	V-Cramera	0,2474	0,2604	0,2343
Ocena małżeństwa rodziców	Wartość testu χ^2	30,669**	22,055**	12,406**
	V-Cramera	0,1936	0,2231	0,1819
Sytuacja materialna	Wartość testu χ^2	29,857**	13,838**	22,826**
	V-Cramera	0,1910	0,1767	0,2467
Zawód ojca	Wartość testu χ^2	-	-	-
	V-Cramera	-	-	-
Wykształcenie ojca	Wartość testu χ^2	-	-	-
	V-Cramera	-	-	-
Zawód matki	Wartość testu χ^2	-	-	-
	V-Cramera	-	-	-
Wykształcenie matki	Wartość testu χ^2	-	-	-
	V-Cramera	-	-	-
Ucieczki z domu	Wartość testu χ^2	148,02**	79,573**	65,499**
	V-Cramera	0,4254	0,4238	0,4179

* – statystycznie istotne na poziomie $\alpha \leq 0,01$

** – statystycznie istotne na poziomie $\alpha \leq 0,05$

Źródło: badania własne

Tabela 2

Wybrane cechy charakterystyk społeczno-demograficznych grupy chłopców i dziewcząt (w %)

Wybrane parametry społeczno-demograficzne		Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
			chłopcy (n = 443)	dziewczęta (n = 375)	
Wiek	14,00-14,99 lat	35,8	38,0	33,0	5,0
	15,00-15,99 lat	64,2	62,0	67,0	5,0
Status rodziny	pełna	81,3	81,7	80,8	0,9
	rozwiedziona	6,7	5,6	8,0	2,4
	zrekonstruowana	3,2	3,8	2,4	1,4
	zastępcza	0,4	0,7	0,0	0,7
	u dziadków	0,9	0,5	1,3	0,8
	tylko z matką	7,2	7,0	7,5	0,5
	tylko z ojcem	0,4	0,7	0,0	0,7
$\chi^2 = 10,005$					
Małżeństwo rodziców	udane	65,9	69,5	61,3	8,2*
	średnio udane	20,2	16,8	24,3	7,5*
	nieudane	13,0	13,0	13,1	0,1
$\chi^2 = 7,432; \alpha \leq 0,05$ $V = 0,095$					
Stosunki z rodzicami	dobrze	93,4	93,2	93,6	0,4
	złe	6,6	6,8	6,4	0,4
$\chi^2 = 0,0460$					
Sytuacja materialna	bardzo dobra	32,3	37,5	26,1	11,4**
	przeciętna	64,6	58,7	71,5	12,8**
	zła	2,7	3,4	1,9	1,5
	fatalna	0,5	0,4	0,5	0,1
$\chi^2 = 14,996; \alpha \leq 0,01$ $V = 0,135$					
Otrzymywanie kieszonkowego		74,8	74,7	74,9	0,2
Posiadanie własnego pokoju		68,4	70,7	65,6	5,1

* – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,05$ ** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

Źródło: badania własne

Wyniki badań własnych wskazują, że wykształcenie i zawód rodziców nie mają w tej kwestii istotnego znaczenia. Badacze zajmujący się tą problematyką (Gaś 1993; Łuczak 1995) też uważają wykształcenie i zawód rodziców za nieistotne. Pozostałe wyżej wymienione czynniki mają związek z narkomanią i to we wszystkich badanych grupach, z wyjątkiem statusu rodziny u dziewcząt. Potwierdza to rezultaty innych badań. Jedynie w przypadku sytuacji materialnej Łuczak (1995) stwierdza, że jest ona nieistotna. Im bardziej negatywny jest obraz rzeczywistości w rodzinie, tym większa możliwość wystąpienia w niej problemów z narkotykami (tab. 1).

Większość badanych pochodziła z rodzin pełnych (81,3%), małżeństw udanych (65,9%), o przeciętnej sytuacji materialnej (64,6%). Większość też otrzymywała kieszonkowe (74,8%) i posiadała własny pokój (68,4%; tab. 2). Płeć jest czynnikiem determinującym rozkład odpowiedzi na temat sytuacji materialnej rodziny ($\chi^2 = 14,996$; $\alpha \leq 0,01$; $V = 0,135$) i opinii o małżeństwie rodziców ($\chi^2 = 7,432$; $\alpha \leq 0,05$; $V = 0,095$). W odniesieniu do małżeństw udanych stosunkowo więcej takich opinii wyrazili chłopcy ($\alpha \leq 0,05$), natomiast średnio udanych – dziewczęta ($\alpha \leq 0,05$). W przypadku bardzo dobrej sytuacji materialnej częściej wypowiadali się chłopcy niż dziewczęta ($\alpha \leq 0,01$), natomiast w przypadku dobrej sytuacji było odwrotnie ($\alpha \leq 0,01$). Te różnice wskazują na nieznacznie korzystniejszą sytuację rodzinną – w opinii własnej – chłopców.

2. Środowisko szkolne i rówieśnicze

Literatura przedmiotu potwierdza, iż dla zjawiska narkomanii istotne jest także oddziaływanie środowiska szkolnego i rówieśniczego (Cekiera 1985; Robson 1997; Sillamy 1999). Większe problemy z przystosowaniem i konfliktowość sprzyjają zacyciu stosowania narkotyków.

Wykazano statystycznie istotną zależność pomiędzy opiniami o swoich problemach a płcią ($\chi^2 = 49,67$; $\alpha \leq 0,01$; $V = 0,2464$). Dziewczęta (57,1%) częściej niż chłopcy (43,1%) przyznają, iż nie mają konfliktów ($\alpha \leq 0,01$). Chłopcy częściej od dziewcząt deklarują konflikty z sąsiadami (odpowiednio – 16,7%; 6,4%, $\alpha \leq 0,01$) i nauczycielami (odpowiednio – 15,8%; 6,7%; $\alpha \leq 0,01$). Płeć różnicuje też w sposób statystycznie istotny rozkład odpowiedzi na temat zagrożeń wychowawczych związanych ze szkołą ($\chi^2 = 14,082$; $\alpha \leq 0,01$; $V = 0,1677$). Dotyczy to wagarowania (chłopcy – 14,7%; dziewczęta – 9,9%; $\alpha \leq 0,05$) i stwierdzenia „źle się uczyć” (chłopcy – 15,1%; dziewczęta – 4,8%; $\alpha \leq 0,01$). Tak więc wielkość zagrożeń wychowawczych powiązana jest z płcią (tab. 3).

W obu grupach – u chłopców (52,1%) i dziewcząt (43,5%) ($\alpha \leq 0,05$) – największy odsetek badanych podaje niechęć do szkoły. Nie wykazano statystycznie istotnej zależności pomiędzy poczuciem odrzucenia czy ucieczkami z domu a płcią.

Analiza statystyczna uzyskanych danych z zastosowaniem przyjętych w badaniach wybranych wyznaczników nieprzystosowania („niechętnie chodzę do szkoły”, „źle się uczyć”, „wagaruję”, „powtarzałem klasę”) potwierdziła związki nieprzystosowania szkolnego z pierwszymi próbami z narkotykami (tab. 4). Także w przypadku konfliktów z najbliższym otoczeniem stwierdzono zależność z zagrożeniem narkomanią ($\alpha \leq 0,01$).

Tabela 3

Zagrożenia wychowawcze badanej zbiorowości z uwzględnieniem kryterium płci (w %)

Zagrożenia wychowawcze #		Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
			chłopcy (n = 443)	dziewczeta (n = 375)	
Stwierdzenie o sobie	niechętnie chodzę do szkoły	48,2	52,1	43,5	8,6*
	źle się uczę	10,4	15,1	4,8	10,3**
	wagaruję	12,5	14,7	9,9	4,8*
	powtarzałem klasę	3,1	3,8	2,1	1,7
	zmieniałem szkołę	6,4	6,8	5,9	0,9
$\chi^2 = 14,082; \alpha \leq 0,01; V = 0,1677$					
Stwierdzenie swoich konfliktów	z nauczycielami	11,0	15,8	6,7	9,1**
	z kolegami	12,6	13,5	14,9	1,4
	z rodzicami	4,4	7,4	11,7	4,3
	z sąsiadami	8,1	16,7	6,4	10,3**
	brak konfliktów	49,5	43,1	57,1	14,0**
	trudności w nauce	14,4	22,1	14,9	7,2
$\chi^2 = 49,67; \alpha \leq 0,01; V = 0,2464$					
Poczucie odrzucenia		10,0	8,6	11,7	3,1
$\chi^2 = 2,242$					
Ucieczki z domu		4,9	6,0	3,5	2,5
$\chi^2 = 3,016$					

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$ * – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,05$

– odsetki nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru wielokrotnego

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4

Wartości testu χ^2 i wskaźniki stopnia zależności (V) pomiędzy wybranymi zagrożeniami wychowawczymi a stosowaniem narkotyków

Zagrożenia wychowawcze	Wskaźniki	Ogół (n = 818)	Chłopcy (n = 443)	Dziewczęta (n = 375)
Nieprzystosowanie szkolne	Wartość testu χ^2	38,824**	20,366**	24,87**
	V-Cramera	0,2784	0,2614	0,3500
Konflikty	Wartość testu χ^2	114,584**	68,178**	44,268**
	V-Cramera	0,3743	0,3923	0,3436

** – statystycznie istotne na poziomie $\alpha \leq 0,01$

* – statystycznie istotne na poziomie $\alpha \leq 0,05$

Źródło: badania własne

3. Przynależność do grup nieformalnych

Wyniki badań pozwalają stwierdzić, że związek z zagrożeniem narkomanią ma też przynależność do grup nieformalnych. Dla zbadanej zbiorowości słupskiej wartości testu χ^2 i wskaźniki stopnia zależności (V) wynoszą $\chi^2 = 101,124$, $\alpha \leq 0,01$ oraz $V = 0,3516$, co potwierdza znaczący związek między nimi.

W grupach nieformalnych przeważają chłopcy (tab. 5). Spośród nich 21,9% zadeklarowało przynależność do różnych grup (szalikowców, skatowców, hardcore'owców, raperów, metalowców, hippisów, skinheadów, pacyfistów, satanistów, graffitiarzy, internautów, breakowców, playowców). Wśród dziewcząt tylko 8,8% przyznało się do członkostwa w grupach nieformalnych i w mniejszej ich liczbie. Stanowi to różnicę statystycznie istotną na poziomie $\alpha \leq 0,01$. Zdecydowana większość członków grup nieformalnych zadeklarowała swoją przynależność do szalikowców (ogół – 6,6%, chłopcy – 10,2%, dziewczęta – 2,4%) i skatowców (odpowiednio 2,7%; 3,4%; 1,9%). Do innych grup należał ok. 1% całej zbiorowości.

Tabela 5

Przynależność do grup nieformalnych badanej zbiorowości z uwzględnieniem kryterium płci (w %)

Przynależność do grup nieformalnych	Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
		chłopcy (n = 443)	dziewczęta (n = 375)	
Tak	15,9	21,9	8,8	13,1**
Nie	84,1	78,1	91,2	13,1**

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

Źródło: opracowanie własne

4. Zażywanie narkotyków

18,0% badanych deklaruje, że co najmniej raz spożywało narkotyki (tab. 6). Większy ich odsetek był w grupie chłopców (22,8%) niż dziewcząt (12,3%). Zróżnicowanie to ukazuje groźną sytuację, szczególnie w grupie chłopców. Wykazano statystycznie istotny związek pomiędzy konsumpcją narkotyków a płcią ($\chi^2 = 15,283$; $\alpha \leq 0,01$; $V = 0,1367$).

Tabela 6
Zażywanie narkotyków wśród badanej zbiorowości z uwzględnieniem kryterium płci (w %)

Zażywanie narkotyków przez badanych	Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
		chłopcy (n = 443)	dziewczęta (n = 375)	
Tak	18,0	22,8	12,3	10,5**
Nie	82,0	77,2	87,7	10,5**
$\chi^2 = 15,283$; $\alpha \leq 0,01$; $V = 0,1367$				

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

Źródło: opracowanie własne

5. Przyczyny zażywania narkotyków

Powodami stosowania narkotyków przez zbadaną młodzież są najczęściej: ciekawość (6,9%), stresy (3,4%), nuda (2,4%) oraz chęć przeżycia przyjemności (1,7%; tab. 7). Różnice w motywach pomiędzy chłopcami a dziewczętami wystąpiły w przypadku ciekawości ($\alpha \leq 0,01$) i chęci lepszego samopoczucia ($\alpha \leq 0,05$). Chłopcy są ciekawszy i częściej biorą narkotyki dla lepszego samopoczucia.

Tabela 7
Przyczyny zażywania narkotyków przez badaną zbiorowość z uwzględnieniem kryterium płci (w %)

Przyczyny zażywania narkotyków	Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
		chłopcy (n = 443)	dziewczęta (n = 375)	
1	2	3	4	5
Nie dotyczy	82,0	77,2	87,7	10,5**
Ciekawość	6,9	9,3	4,0	5,3**
Kłopoty, stresy	3,4	3,8	2,9	0,9

1	2	3	4	5
Nuda	2,4	2,9	1,9	1,0
Chęć przeżycia przyjemności	1,7	2,0	1,3	0,7
Chęć eksperymentowania	1,5	1,6	1,3	0,3
Dla lepszego samopoczucia	0,7	1,4	0,0	1,4*
Namowa, naśladownictwo	0,6	0,5	0,8	0,3
Chęć zlikwidowania depresji	0,4	0,7	0,0	0,7
Nie wiem	0,4	0,7	0,0	0,7

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

* – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,05$

Źródło: opracowanie własne

W badaniach Sierosławskiego (2000) powodów używania narkotyków zdaniem młodzieży jest wiele i większość z nich dotyczy może praktycznie każdego młodego człowieka. Żadna bowiem z wymienianych przez badanych przyczyn nie mogłaby stać się podstawą do określenia grupy ryzyka. Żadne nie mają nadzwyczajnego charakteru, wszystkie mieszczą się w zakresie normalności.

6. Rodzaje narkotyków stosowanych przez badanych

Najczęściej stosowanymi narkotykami są konopie (z tej grupy szczególnie popularna jest marihuana – 18,6%), amfetamina (6,6%) oraz LSD (1,5%). Różnica między chłopcami i dziewczętami występuje w przypadku zażywania konopi ($\alpha \leq 0,01$), amfetaminy ($\alpha \leq 0,05$) i środków zastępczych (kleje; $\alpha \leq 0,05$). Większe stosowanie narkotyków deklarowali chłopcy (tab. 8).

Tabela 8

Rodzaje narkotyków stosowanych przez badanych z uwzględnieniem kryterium płci i przynależności do grupy S lub NS (w %)

Rodzaje narkotyków stosowanych przez badanych #	Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
		chłopcy (n = 443)	dziewczęta (n = 375)	
1	2	3	4	5
Nie dotyczy	82,0	77,2	87,7	10,5**
Konopie (marihuana, skun, THC, haszysz)	18,6	24,2	12,0	12,2**
Opiaty (heroina, opium, kompot)	0,5	0,7	0,3	0,4

1	2	3	4	5
Amfetamina/speed/ecstasy/(MDMA)	6,6	8,8	4,0	4,8*
LSD/kwas/hwach	1,5	1,8	1,1	0,7
Kokaina	0,1	0,2	0,0	0,2
Kleje	1,1	1,8	0,3	1,5*

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

* – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,05$

– odsetki nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru wielokrotnego

Źródło: opracowanie własne

7. Sposoby zdobywania narkotyków stosowanych przez badanych

Odpowiedzi na to pytanie pozwalają stwierdzić, w jaki sposób słupska młodzież zaopatruje się w narkotyki. Zgodnie z przewidywaniami dominuje kupno i otrzymywanie środków odurzających (tab. 9), czyli czynności bezpośrednio powiązane z działaniem dealerów narkotykowych. Chłopcy przeważają, jeśli chodzi o kupno narkotyków, ale wydaje się, iż wynika to głównie z ich liczebnej większości jako konsumentów. Niepokojące są natomiast pierwsze próby kradzieży i wyludzania środków odurzających.

Tabela 9

Sposoby zdobywania narkotyków stosowanych przez badanych (w %)

Sposoby zdobywania narkotyków stosowanych przez badanych	Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
		chłopcy (n = 443)	dziewczeta (n = 375)	
Nie dotyczy	82,0	77,2	87,7	10,5**
Kupno	11,5	16,7	5,3	11,4**
Ze służby zdrowia	0,0	0,0	0,0	0,0
Kradzież	0,5	0,7	0,3	0,4
Otrzymywanie	5,4	4,3	6,7	2,4
Wyludzanie od innych	0,5	0,9	0,0	0,9
Z innych źródeł	0,0	0,0	0,0	0,0

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

* – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,05$

Źródło: opracowanie własne

8. Kontynuowanie zażywania narkotyków

Odpowiedzi na pytanie o kontynuowanie zażywania narkotyków miały umożliwić określenie aktualnego stanu zagrożenia narkomanią wśród młodzieży oraz zorientowanie się, czy po pierwszych kontaktach z narkotykami uczniowie zaprzestają kolejnych prób.

Tabela 10
Kontynuowanie zażywania narkotyków przez badanych z uwzględnieniem kryterium płci i przynależności do grupy S lub NS (w %)

Kontynuacja zażywania narkotyków	Cała zbiorowość (n = 818)	Cała zbiorowość		Różnica
		chłopcy (n = 443)	dziewczęta (n = 375)	
Nie dotyczy	82,0	77,2	87,7	10,5**
Przestałem zażywać	8,3	9,5	6,9	2,6
Nadal zażywam	9,7	13,3	5,3	8,0**

** – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,01$

* – różnica statystycznie istotna na poziomie $\alpha \leq 0,05$

Źródło: opracowanie własne

Z niepokojem należy stwierdzić, iż ponad połowa biorących narkotyki nadal je bierze. Kontynuowanie zażywania deklaruje 13,3% z 22,8% chłopców i 5,3% z 12,3% dziewcząt (tab. 10). Stwierdzono także statystycznie istotną różnicę w poziomie narkomanii między chłopcami (13,3%) i dziewczętami (5,3%) – $\alpha \leq 0,01$. Wymiar pierwszych kontaktów z narkotykami ma wpływ na poziom tego zjawiska w późniejszym okresie. Potwierdza to tezę, iż odejść od narkotyków jest trudno. Zasadniczego znaczenia nabierają więc działania zmierzające do radykalnego zmniejszenia popytu.

Podsumowanie

Wyniki badań przeprowadzonych wśród śląskiej młodzieży szkolnej można jedynie orientacyjnie porównywać z wynikami innych eksploracji. Inne badania bowiem, z nielicznymi wyjątkami, prowadzone były przez różne zespoły badawcze, przy pomocy nieporównywalnych kwestionariuszy, na różnie zdefiniowanych populacjach. Trzeba pamiętać, że badania takie nie nadają się do oceny rozmiarów narkomanii rozumianej jako uzależnienie, sygnalizują jednak pojawienie się zagrożenia nią.

Tak jak w wielu innych pracach, stwierdzono:

- Związek z zażywaniem narkotyków mają przede wszystkim czynniki środowiskowe, a szczególnie uwarunkowania rodzinne młodego człowieka. Niekorzystne okoliczności sprzyjają pojawieniu się zagrożenia narkotykami.

- Istotnym zagrożeniem, zwiększającym możliwość pojawienia się tego niebezpieczeństwa, są też: problemy z przystosowaniem, istnienie konfliktów oraz przynależność do grup nieformalnych. Wielkość zagrożeń wychowawczych powiązana jest z płcią (przeważają chłopcy).
- Potwierdzeniem wcześniejszych spostrzeżeń jest większa konsumpcja narkotyków u chłopców (22,8%) niż dziewcząt (12,3%).
- Najczęściej młodzież używa narkotyków z ciekawości, przy czym ciekawsi są chłopcy.
- Najczęściej stosowanymi narkotykami są konopie (zwłaszcza popularna jest marihuana – 18,6%), amfetamina (6,6%) oraz LSD (1,5%).
- Stwierdzone formy zaopatrywania się w narkotyki (kupno i otrzymanie) są podstawą funkcjonowania dealerów narkotykowych. Fakt ten potwierdza konieczność walki z tym elementem zagrożenia narkomanią. Pojawiły się niestety także pierwsze próby kradzieży i wyłudzenia środków odurzających.

W diagnozie stanu zagrożenia narkotykami najbardziej niepokojącą informacją jest jednak stwierdzenie dalszej ich konsumpcji. O ile bowiem pierwsze próby z narkotykami można wytłumaczyć zwłaszcza ciekawością, to kontynuacja może być postrzegana jako próba zastąpienia doznań rzeczywistych przez wyimaginowane. A to już jest groźne. Środki odurzające nie mogą być antidotum na problemy życiowe, nie mogą też być podstawą osiągania przyjemności. Wyniki eksploracji budzą niepokój. Ponad połowa konsumentów kontynuuje próby z narkotykami. Rezygnacja z nich dla większości badanych jest zbyt trudna. Tak więc o niebezpieczeństwie narkomanii decyduje wielkość inicjacji ze środkami odurzającymi.

Podstawą działań profilaktycznych staje się zatem walka o zmniejszenie liczby przypadków inicjacji. Obecnie dominuje pogląd, iż podstawowym sposobem rozwiązania problemu jest redukcja popytu. Ograniczenie zapotrzebowania na narkotyki staje się kluczem do powodzenia, choć nie należy rezygnować ze starań o minimalizację podaży środków odurzających (kryminalizacja narkotyków). Profilaktyka powinna być adresowana szczególnie do chłopców jako bardziej podatnych na to niepokojące zjawisko społeczne.

Literatura

- Andrejew-Frączek D., 1993, *Narkomania w Polsce*. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze 321 (6), s. 82-111, wkładka
- Cekiera C., 1985, *Toksykomania. Narkomania. Lekomania. Alkoholizm. Nikotynizm*. Warszawa
- Gaś Z., 1993, *Profilaktyka uzależnień*. Warszawa
- Łuczak E., 1995, *Narkomania jako problem społeczny*. Olsztyn
- Młodzież '99, 1999, *Raport z realizacji badania ankietowego dla Instytutu Psychiatrii i Neurologii*. Warszawa, Centrum Badania Opinii Społecznej (maszynopis w IPiN)
- Młodzież i używki, 1992, *Komunikat z badań*. CBOS. Warszawa
- Młodzież i używki, 1994, *Komunikat z badań*. CBOS. Warszawa
- Młodzież i używki, 1996, *Komunikat z badań*. CBOS. Warszawa
- Pach J., 1997, *Wstęp*. W: Robson P., *Narkotyki*. Kraków
- Robson P., 1997, *Narkotyki*. Kraków

- Sierosławski J., 2000, *Narkomania w 1998 r. w Polsce. Dane stacjonarnego leczenia psychiatrycznego*. Serwis Informacyjny Narkomania 1 (12)
- Sierosławski J., Zieliński A., 2000, *Narkotyki a młodzież. Europejski program badań ankietowych w szkołach na temat alkoholu i narkotyków ESPAD*. Serwis Informacyjny Narkomania 12-13, 14
- Sillamy N., 1999, *Słownik psychologii*. Katowice
- Urban B., 1995, *Zachowania dewiacyjne młodzieży i podstawy profilaktyki*. W: *Zjawiska patologii społecznej. Uwarunkowania, rozmiary, profilaktyka, prognozy*. Bydgoszcz